

"Kildekontroll og gjenbruk av ressurser" som eget programområde i NORVARs prosjektsystem

Av Svein Erik Moen

Forfatteren er spesialrådgiver ved NORVAR BA

Innlegg på fagtreff i Norsk vannforening 14. februar 2005.

Sammendrag

NORVAR BA har valgt "Kildekontroll og gjenbruk av ressurser" som ett av 4 prioriterte programområder for NORVARs prosjektvirksomhet i den neste 4-årsperioden. Innenfor dette programområdet gjennomføres blant annet prosjektet "Stoff for stoff - kilde for kilde". Som ledd i dette prosjektet, ble det i 2003/04 i samarbeid med SFT og Fagrådet for indre Oslofjord gjennomført en kampanje for å få fokus på utslipp av amalgam fra tannleger. Det er nå startet et arbeid for å få fokus på utslipp fra bilvaskeanlegg. Neste fokusområde blir sannsynligvis utslipp av medisinerester ol.

1. Kort om NORVARprosjekt

NORVARprosjekt er et system for finansiering og gjennomføring av felles utviklingsprosjekter innen VA-sektoren i regi av NORVAR BA.

Systemet går ut på at andelseiere i NORVAR BA betaler inn 1 kr/innbygger per år i et prosjektfond. Dette skal finansiere prosjekter innenfor bestemte programområder, som er vedtatt av NORVARs årsmøte. Programområdene beskriver bestemte satsingsområder i en 4-års periode. Dette fordi man skal ha mulighet til å konsentrere innsatsen og ikke spre ressursene på altfor mange områder.

Prosjektene foreslås av NORVARs andelseiere, særlig gjennom deres deltagelse i NORVARs fagutvalg. Prioritering av prosjekter gjøres av NORVARs styre etter innstilling fra et eget prosjektutvalg (PU).

Innbetalingen av prosjektmidler er frivillig både i 2004 og 2005. Oppslutningen i 2004 var positiv, og det kom inn ca 3,4 mill kr. Flere av de kommunene som ikke deltok i 2004, meldte fra at de ville delta i 2005.

I 2004 ble det igangsatt 17 prosjekter. Det har vist seg at når virksomheten er satt i system på denne måten, får man også med eksterne finansører til NORVAR-prosjekter og

kan delta i samarbeidsprosjekter med andre. For 2004-prosjektene har vi fått eksterne tilskudd på ca 1 mill kr. NORVAR har derfor kunnet disponere ca 4,4 mill kr. til 2004-prosjektene. Av dette bidrar vi med støtte til 3 eksterne prosjekter, der de andre finansørene til sammen bidrar med i alt ca 4 mill kr. Ved å støtte disse prosjektene, får NORVAR påvirkningsmulighet og tilgang til resultatene.

Som følge av de 3,4 mill kr i prosjektmidler fra kommunene i 2004, er derfor NORVAR BA involvert i prosjekter til en samlet verdi på ca 8,4 mill kr.

2. Programområder i NORVARprosjekt 2005-2008

Årsmøtet i NORVAR BA har vedtatt å prioritere følgende programområder i perioden 2005- 2008:

1. Kildekontroll og gjenbruk av ressurser

Prioriterte satsingsområder

- Reduksjon av miljøgifter og andre uønskede stoffer i vannmiljø, avløp og slam
- Sikre anvendelsen av slam i jordbruket og ulike typer grøntanlegg

2. Sikker vannforsyning med fokus på helse

Prioriterte satsingsområder

- Hindre forurensninger i drikkevann gjennom tilstrekkelige hygieniske barrierer
- Økt sikkerhet og beredskap i vannforsyningen
- Forebygge uheldige konsekvenser av klimaendringer

3. Bedre ledningsnett

Prioriterte satsingsområder

- Overvann, mengde og kvalitet. Konsekvenser av og tiltak mot oversvømmelser pga mer intens nedbør/klimaendringer.
- Optimal anleggsutforming
- Kvalitet på nyanlegg
- Lekkasjesøking og - reparasjoner på vannledningsnettet. (Er viktig også for avløpsbehandlingen)
- Optimal drift. Bruk av IT/FDV inkludert modellering på ledningsnettet
- Ta i bruk alternativ teknologi

4. Effektive VA-organisasjoner og tilfredse brukere

Prioriterte satsingsområder

- Eieransvar og eierstyring
- Mer robuste og effektive organisasjoner
- Samarbeid på tvers av kommunegrensene (særlig små kommuner)
- Kompetanse
- Mer aktiv rekruttering
- Synliggjøre effektiv utnyttelse av investeringene (kost/nytte)
- Forholdet til kundene
- Mer informasjon om gebyrspørsmål

I tillegg bør det settes av midler hvert år til

- å ta fatt i nye utfordringer i forbindelse med implementering av nytt regelverk med mer (forprosjekter med mer)
- å gjennomføre prosjekter som ikke dekkes av programområdene, men fort vil gi store samfunnsøkonomiske gevinster

Som grunnlag for å arbeide med et programområde, beskriver vi

- Bakgrunn. Problemstilling. Utfordringer
- Overordnede mål for programområdet
- Virksomhetsmål for NORVARs arbeid med programområdet
- Kunnskapsstatus. Pågående virksomhet nasjonalt
- Kunnskapshull nasjonalt
- Behov i VA-verkene
- Aktuell angrepsmåte

3. Kildekontroll og gjenbruk av ressurser som eget programområde

For programområde 1, Kildekontroll og gjenbruk av ressurser, er det utarbeidet følgende beskrivelse av bakgrunn, problemstilling og utfordringer i stikkords form:

- Miljøgifter som er i bruk i samfunnet havner tilsiktet eller utilsiktet i avløpssystemet og forurenser vann og slam
- Det er liten kompetanse og fokus på uønskede stoffer i mange kommuner
- Det er manglende kunnskap hos forurenser og stort informasjonsbehov
- Man må intensivere arbeidet med kildesporing og påslippskontroll
- Det er miljømyndighetene som har virkemidler til å regulere bruken av miljøgifter
- Avløpsverkene har mulighet for å måle effekten av tiltakene gjennom langvarige måleserier av innholdet av miljøgifter i slam
- Å kunne kommunisere med de aktuelle målgruppene om bruk av

slam er en stor utfordring – spesielt nå med større og større fokus på mattrygghet

- Slambehandlingen må tilpasses aktuelle krav for å kunne benytte slamme

4. Prioriterte prosjekter innen programområde 1 NORVAR-prosjekt 70058, Stoff for stoff - kilde for kilde

Amalgamkampanjen (2003 – 2004)

Som del av stat-bransje samarbeidet "Stoff for stoff - kilde for kilde" har SFT, Fagrådet for indre Oslofjord og NORVAR BA samarbeidet om en delkampanje for å begrense amalgamutslipp fra tannlegekontorer. Bakgrunnen er at kvikksølvtilførslene til mange renseanlegg ikke har hatt den forventede nedgangen siden amalgamforskriften kom i 1994, og man ønsket å kartlegge problemomfanget og få gjennomført aktuelle tiltak. Selv om kvikksølvnivået i slam fra renseanleggene de fleste steder er under grenseverdien i forskrift om organiske gjødselvarer, ønsket bransjen likevel å jobbe aktivt for å oppnå en ytterligere nedgang i kvikksølvtilførslene til renseanleggene.

Arbeidet ble startet opp i 2003 og fullført i 2004, og det ble gjennomført en rekke forskjellige tiltak:

- tilsyn hos tannleger og innsamlere
- informasjonstiltak overfor de samme aktørene
- utarbeidelse av veiledningsmaterieill til fylkesmennene
- studier av kvikksølvtilførsler til renseanlegg/massebalanse

- pilotprosjekt med kvikksølv-sanering fra ledningsnettet ved 5 tannlegeklinikker i Oslo m.v.

En del av arbeidet ble utført i regi av samarbeidsaktørene, mens deler av arbeidet ble definert som et eget prosjekt og utført av Aquateam.

Erfaringene viser at tannlegene fortsatt utgjør en viktig kilde for kvikksølvtilførselen til norske renseanlegg, som følge av svikt i utstyr og rutiner for amalgamavskillere og pga. sedimentert amalgam i ledningsnettet.

Funnene har bl.a. ført til

- Forslag til skjerpinger i regelverket for amalgamavskillere
- SFT har i en pressemelding av 25.08.04 gått ut med en oppfordring til tannleger om å investere i en frivillig sanering av avløpsrørene ved virksomheten
- SFT påpeker også at kommunene etter forurensningsloven kan kreve sanering av interne avløpsrør dersom utslippene fra disse er betydelige
- Det er utarbeidet forslag til prosedyre for slik sanering

Resultatene av Aquateams arbeid er utgitt i en rapport fra SFT, i samarbeid med Fagrådet, VEAS og NORVAR. Rapporten kan lastes ned fra SFTs hjemmesider.

Kampanje rettet mot bilvaskeanlegg (2004 – 2005)

NORVAR BA og Fagrådet for indre Oslofjord har i 2004 startet opp arbeidet med en kampanje rettet mot avløp fra bensinstasjoner og bilvaskeanlegg.

Målsetting

I denne kampanjen ønsker man å sette fokus på utslippene av prioriterte miljøgifter fra bensinstasjoner, bilvaskehaller og bilverksteder med følgende hovedmål:

Kampanjen skal framskaffe en oversikt over utslippene fra bensinstasjoner, bilvaskehaller og bilverksteder, samt medvirke til at det ikke slippes ut stoffer som er uønsket i et kommunalt avløpssystem.

Kampanjen har følgende delmål:

1. Registrere og vurdere produktene som benyttes av virksomhetene mht. miljøfarlighet
2. Vurdere produktene mht. evnen til å danne stabile emulsjoner
3. Måle utslippet av prioriterte miljøgifter fra virksomhetene
4. Kartlegge oljeavskilleres effektivitet
5. Gi kommuner en opplæring i kontroll av bensinstasjoner, bilvaskehaller og bilverksteder gjennom aktiv deltakelse i prosjektet
6. Bidra til at det gjennomføres tiltak for å sikre at uønskede stoffer fra disse virksomhetene ikke kommer til avløpet

Prosjektopplegg

Fase 1: Kartlegging og sammenligning av forholdene i Norge, Sverige og Danmark

Fase 2: Strategifase

- Diskutere målet i forhold til utslipp fra norske bilvaskeanlegg og hva som må gjennomføres for å nå målet

Fase 3: Undersøkelse av vaskehaller i kommunene i Indre Oslofjord

- Registreringer
- Systematisk prøvetaking og analyser ved utvalgte anlegg
- Det vil bli tatt kontakt med vaskehallenenes bransjeorganisasjon og kjemikalieleverandørene for å oppnå endringer i kjemikaliebruket hvis dette viser seg å være et problem

Fase 4: Formidling av informasjon og gjennomføring av tiltak

Fase 5: Evaluering

- Vurdere effekten av kampanjen og foreslå evt videre arbeid

Prosjektet gjennomføres i perioden oktober 2004 til desember 2005.

Mulig kampanje rettet mot medisinerester (2005 – 2006)

Det skal i 2005 tas stilling til hvilke stoffer og kilder man skal konsentrere seg om i neste kampanje. Medisinerester er et aktuelt tema. Prosjekt 84028 (se nedenfor) vil utgi et faktaark om medisinerester i 2005.

NORVAR-prosjekt 84028, Informasjon og kommunikasjon om slam

Målsetting

NORVARs hovedmål for slam er ”å fremme allmennhetens aksept og tiltro til nytteverdien av gjenbruk av slam”. Ut fra dette er målene for prosjektet ”Informasjon og kommunikasjon om slam” formulert slik:

1. Formidle og utveksle kunnskap slik at våre interessenter/målgrupper har en felles forståelse for slam som en ressurs

2. Formidle og utveksle kunnskap slik at våre interessenter/målgrupper kan håndtere negative forhold/risikoaspekter knyttet til slam på en slik måte at slam også i fremtiden kan brukes som en ressurs.

Planlagte aktiviteter

- Etablering av diverse fora for dialog og samarbeid
- Samle og bearbeide eksisterende kunnskap. Utvikle og formidle kunnskap
- Utviklingsprosjekter
- Bruk av slampellets og granuler i jordbruk og grønntanlegg
- Videreføring av pågående prosjekt med Planteforsk om bruk av pellets og granuler i jordbruk og på grønntanlegg
- Bygge internasjonale nettverk

5. Samarbeid med myndighetene om miljøgiftproblematikken

Det er fra 2003 diskutert å formalisere et stat-bransje samarbeid kalt "Stoff for stoff - kilde for kilde" for å få en felles innsats mot miljøgifter. Amalgamkampanjen var et positivt eksempel på et slikt samarbeid. SFT har tidligere gitt positiv tilbakemelding om et slikt samarbeid. NORVAR BA utarbeidet på grunnlag av dette forslag til intensjonsavtale for et langsiktig samarbeid mellom SFT og NORVAR BA om disse spørsmålene. Ultimo november 2004 meddelte SFT at de ikke ønsker å inngå en slik intensjonsavtale, men at det kan være aktuelt å samarbeide om tiltak mot prioriterte miljøgifter. SFT kan være interessert i et samarbeid om kampanjen rettet mot bilvaskeanlegg.